

Enkele woordstudies over Genesis 2 en 3

door: Hugo Bouter

Genesis 2 en 3

Het formeren van de mens uit stof van de aardbodem

Een letterlijke vertaling van Genesis 2:7 luidt als volgt: 'En de HERE God vormde de mens, stof van de aardbodem, en blies in zijn neus levensadem, en de mens werd tot een levend wezen'. De woorden 'mens' en 'aardbodem' zijn verwant, beide betekenen mogelijk 'rood'. In ieder geval is er een woordspeling om de relatie van de mens tot het (akker)land te benadrukken.

Het woordje 'uit' of 'van' ontbreekt. God maakte de mens, 'stof van de aardbodem', d.i. materiaal uit de aarde. Het werkwoord formeren, vormen wordt gebruikt voor het werk van een pottenbakker (Jer. 18:2), terwijl Jesaja het gebruikt voor een beeldhouwer (Jes. 44:9-12); het geeft het vormen van een kunstwerk aan. God maakte de mens als kunstwerk uit reeds aanwezig materiaal, en vervolgens blies Hij de levensadem in het gevormde lichaam, waarmee de hoge positie van de mens wordt aangegeven (hij is méér dan materie!).

Specifieke woorden voor 'leem' ontbreken echter in Genesis 2. Alleen in Leviticus 14 wordt het woord 'stof' drie keer met 'leem' vertaald, in andere passages in Genesis en Exodus zes keer met 'aarde'. 'Stof' betekent materiaal in zijn kleinste delen, soms fijngemalen of verbrand materiaal, of 'puin' (Deut. 9:21; 2 Kon. 23:12; Neh. 4:10). Het gaat om bouwstenen uit de aardbodem, uit de natuur. Het 'stof der aarde' wordt later een staande uitdrukking die aangeeft hoe talrijk het nageslacht van de aartsvaders zou zijn. Bij de derde plaag werd alle stof der aarde tot muggen in het gehele land Egypte (Ex. 8:16-19).

Het begrip 'stof' kunnen wij dus ruim nemen in de zin van dat wat in en op de aardbodem aanwezig is. Zelfs in het Vrederijk wordt de letterlijke vloek over de letterlijke slang niet opgeheven: '(...) en de slang zal stof tot spijze hebben' (Jes. 65:25). Ook de mens is geformeerd uit 'stof' en keert daarheen weer (Gen. 3:19). Er is geen element van het menselijk lichaam dat niet voorkomt in de natuur. Het formeren van de mens van stof uit de aardbodem, en van de dieren van het veld en de vogels uit de aardbodem (Gen. 2:7,19), wijst op de *persoonlijke betrokkenheid* van de Schepper hierbij (met name bij de mens, die de kroon van de

schepping is). God gebruikte hiervoor geen machtswoord, hoewel dat natuurlijk ook had gekund, maar Hij heeft hem liefdevol gevormd. Hetzelfde zien wij bij het bouwen van de rib, die Hij uit de mens genomen had, tot een vrouw.

Als men het formeren van de eerste Adam in twijfel trekt en toegeeft aan het evolutiegeloof, is men slechts een stap verwijderd van de ergste vorm van bijbelkritiek. Immers, dan is er niet werkelijk een éérste Adam geweest. En als de éérste Adam niet heeft bestaan, zou er dan wel een tweede Mens, de laatste Adam, op het toneel zijn verschenen? Dan kan men de beide familiehoofden ook niet letterlijk tegenover elkaar plaatsen, met de respectieve gevolgen van hun handelen, zoals Paulus dat doet in Romeinen 5 en 1 Korinthe 15. Dan kan men zelfs de opstanding figuurlijk nemen.

Het formeren van de mens van stof uit de aardbodem moet daarom als concreet-letterlijke daad van God worden aangemerkt, evenals het blazen van de levensadem in de neus van de mens. In Johannes 20 hebben we van dit laatste de nieuwtestamentische tegenhanger: de Heer blaast het nieuwe leven in Zijn discipelen. Ook hier ging het om een concrete daad, die een nog diepere symboliek had als het gebeuren in Genesis 2:7.

Kortom, de term 'formeren' is *niet* als metafoor bedoeld en mag dus ook niet zo worden opgevat (anders zou Adam ook uit een aap kunnen zijn 'geformeerd'!).

Het oordeel over de slang

De slang wordt in Genesis 3:1 met nadruk als éérste woord van de zin genoemd, met het bepalend lidwoord: de slang die verder in het verhaal een rol speelt. Zij is er ineens. Dringt zij van het veld de hof binnen? Dit dier is 'listig' boven al het gedierte van het veld, die de HERE God maakte (een woord dat zowel negatief als positief uitgelegd kan worden; in het laatste geval betekent het 'schrandere'). Het woord 'gedierte' houdt verband met 'leven' en met 'levende wezens'. Het woord 'slang' komt 29 keer voor in het O.T. en heeft

consequent een *letterlijke* betekenis (de staf die een slang werd, vurige slangen, koperen slang etc.).

Het gaat hier om het letterlijk spreken van een letterlijke slang, die als spreekbuis door de duivel werd gebruikt (maar wel met *medewerking* van het dier zelf, anders zou het niet door God zijn vervloekt!). 2 Korintiërs 11:3 noemt de verleiding van Eva door de sluwheid van de slang. Het letterlijk spreken van de slang tot Eva cq. het verleiden door haar sluwheid wordt dus door de apostel Paulus bevestigd in het Nieuwe Testament (vgl. ook 1 Tim. 2:14). Dit knoopt aan bij de mededeling van Genesis 3:1 dat de slang het listigste was van alle dieren des velds, die de HERE God gemaakt had.

Zoals gezegd werd dit dier gebruikt door de satan. Wij mogen niet tornen aan het feit dat hier sprake is van een letterlijk schepsel. De latere mededelingen van Gods Woord bevestigen dat de satan zich van haar bediende, om die reden wordt hijzelf de 'draak' en de 'oude slang' genoemd (Openb. 12 en 20). Door hiernaar te luisteren zette Eva haar relatie met Adam op het spel. Zo was het ook met de Korintiërs, die zich lieten verleiden door valse apostelen, door dienaars van de satan. De slang sprak, evenals de ezelin van Bileam dat deed. Het zal toch wel ongewoon zijn geweest voor Eva, maar zij ging erop in. Al het gedierte dat op de aarde kruipt (we kunnen in het midden laten of de slang oorspronkelijk pootjes had), was aan de mens onderworpen (Gen. 1:28). De slang verliet echter haar onderdanige positie, en verhief zich om 'dodelijk' toe te slaan en de mens te verleiden.

'Omdat u dit deed, bent u vervloekt boven al het vee en boven al het gedierte van het veld. Op uw buik zult u gaan en stof zult u eten alle dagen van uw leven' (Gen. 3:14).

Het woord 'vervloekt' wordt niet gebruikt voor de man en de vrouw. Wel wordt de aardbodem vervloekt waaruit de mens genomen is; voortaan zou dit zijn bouwland zijn (met dorens en distels). De vertaling met betrekking tot de slang kan op twee manieren: 'u bent méér vervloekt dan al het vee en het gedierte van het veld', of: 'u bent vervloekt vèr van al het vee' (vgl. Gen. 4:11) — dus in de zin van verwijdering, excommunicatie. God stelde geen vragen aan de slang, er was geen mogelijkheid tot inkeer of belijden! Het gaan *op de buik* is een element van de vloek. Er zijn slangen met rudimentaire achterpoten, maar wij weten niet of die ooit groter zijn geweest. De letterlijke slang wordt dus vernéderd, en dat geldt nog meer voor de 'oude slang'!

De slang moest voortaan op haar buik kruipen en was daarmee kwetsbaar. In Leviticus 11:41-42 worden slangen gerekend tot de onreine dieren. 'Stof eten' is vernederend bedoeld in de Schrift (Ps. 72:9; Jes. 49:23; 65:25; Mi. 7:17). Vooral het spraakgebruik in Jesaja 65 en Micha 7 is van belang. Deze passages gaan uit van een letterlijke interpretatie van het oordeel over de slang in Genesis 3. Volgens Jesaja wordt het vonnis met betrekking tot de slang nog gecontinueerd in het Vrederijk. En Micha zegt over de volken: 'Zij zullen stof lekken als een slang, als kruipende dieren der aarde'. 'Stof eten' en 'stof lekken' omvat blijkbaar ook dat wat in het stof kruipt en waarmee de slang zich voedt (muizen, hagedissen etc.). 'Stof' wordt in de Schrift ook verbonden met de dood en het dodenrijk (vgl. Gen. 3:19; Ps. 22:16). Abraham zei dat hij 'stof en as' was (Gen. 18:27).

Er zou voortdurend vijandschap zijn tussen de nakomelingen van de slang en die van de vrouw, dus tussen slangen en mensen. De slang kruipt op de grond en de mens kan de kop van de slang vermorzelen; de slang kan daarentegen de mens in de hiel bijten met een dodelijke beet. Tweemaal wordt hetzelfde werkwoord 'verbrijzelen' of 'vermorzelen' gebruikt, dat ook de bredere betekenis van 'aanvallen' kan hebben. In Genesis 49:17 bijt Dan als een slang in de hielen van het paard, zodat zijn berijder achterover valt.

Uitgaande van de letterlijke uitleg van Genesis 3 zijn er overigens wel figuurlijke toepassingen te maken. Ongetwijfeld heeft de HERE God over het hoofd van de letterlijke slang heen ook de 'oude slang', d.i. de satan, aangesproken en hem het oordeel aangekondigd. De tegenstander zou in het stof bijten en zijn kop zou worden vermorzeld door het Zaad van de vrouw, de Messias. Christus zou op Golgota de overwinning behalen op de vijand. Dat is een algemeen geaccepteerde gedachte; men spreekt dan meestal over de zgn. 'moederbelofte'. Het woord 'zaad' of nakomelingschap in Genesis 3:15 is in beide gevallen *collectief*. Als het gaat om het Zaad van Abraham, wordt dat echter in het enkelvoud genomen en op Christus betrokken (Gal. 3:16). Daarom ziet het Zaad van de vrouw ook op Christus, die door de dood de overwinning heeft behaald op 'hem die de macht van de dood had, dat is de duivel' (Hebr. 2:14). Tevens is er een voortdurende vijandschap tussen de kinderen van het licht en de kinderen van de duisternis, de 'nakomelingen' van de 'oude slang' (1 Joh. 3:10-12). Maar de belofte is dat de satan spoedig onder onze voeten zal worden vertreden (Rom. 16:20).

Bron: o.a. Studiebijbel O.T. deel 1